SPAARBANK-BELANGEN.

Ik las in het door de Vereeniging voor Volksbelangen te Goes uitgegeven *Volksblad*, en wel in het n° 16 van 22 April 1871 met groote belangstelling de opmerkingen van „een zwerver” en daaronder het volgend zoo juist en behartigingswaardig denkbeeld:

„Er is niets doodender voor de opheffing van de minder bevoorregten en minder ontwikkelden, dan het spreken van bevoorregting in „de geringere standen”. Als men begint met u gering te achten en u daarom genadig een brok toewerpt, dan zijt gij het aan u zelve verplicht om de gift af te wijzen, die u onteeren zou als gij haar aannamt. Het gevoel van eigenwaarde huist zoowel onder de kleeding van den arme, als onder het fraaie en kostbare kleed van den rijke. De miskenning daarvan staat aan de beste bedoelingen in den weg, indien men eene bedoeling prijzen kan, die in verkeerd begrip haren oorsprong heeft.”

Daarom zijn die onderscheidene inrichtingen, die in den laatsten tijd verreezen, aan ’t welzijn dier minder bevoorregten en ontwikkelden gewijd en die hen willen doen steunen op eigen krachten, zoo zeer aanteraden en oneindig ver te verkiezen boven diegene, wier voortdurend bestaan slechts door subsidien kan verzekerd worden. Ziekelijk is die laatste uiting der philanthropie, zij voedt het pauperisme, verlamt wilskracht en zelfstandigheid, en is den werkman daarom nadeelig. Men wijze hem den goeden weg, doch viere van lieverlede den teugel, om hem overal waar dat zal kunnen geschieden, zoodra mogelijk het geheele beheer aftestaan.

’t Is mijn plan niet, de groote rei te vermeerderen van de vele onbevoegden, die over het zoogenaamd „Sociale vraagstuk” spreken, bij enkele factoren stiltestaan, om waarschijnlijk nog meerdere te vergeten, die hun invloed toch ook doen gelden. Maar, waar schuw ik daartegen; zie ik in het zoogenaamd Sociale vraagstuk, veel meer dan zelfs in het belasting-stelsel, een steen des wijzen; betreur ik vaak, als bij de volksvertegenwoordiging gewichtige

volksbelangen ter sprake komen, het niet genoegzaam letten op het leidend beginsel, waardoor de wet zich steeds moet onderscheiden; de wet, die b. v. in belastingzaken niet uitsluitend de opbrengst van guldens en centen moet beoogen, maar ook een goeden invloed kan uitoefenen op de ontwikkeling en den voorspoed van allen, vooral van die arbeidende klassen, die men voortdurend en trapsgewijze moet trachten op te heffen uit den treurigen staat van onmondigheid, zoodat zij aanspraak krijgen op den naam van verlichte, zelfstandige wezens; — is het helaas niet tegen te spreken, dat de wetgevende macht bij haar gewichtigen arbeid nog te weinig let op dat heilig beginsel, waarop elke wet moet steunen, en is zij door dat niet letten indirectelijk eenigzins mede-oorzaak van de malaise, die men waarneemt, en die de kiem kan worden van orde- en rustverstoring; — vergeten wij, volksvrienden, het niet, dat ons bedaard en voorzichtig voorwaarts treden, telkens minder wapenen verschaft aan de tegenstanders van volksontwikkeling, die grootendeels onze plannen vijandig zijn, omdat die in strijd zijn met hun eigenbelang. Zou de werkman geen eigen vrijen wil, geene eigene overtuiging mogen hebben, moet hij zijn en blijven een werktuig in de hand des meesters? Wie dat beweert, bedriegt zich zoo hij meent de rust te bevorderen! Juist opleiding tot vrijheid, en vertrouwen zijn noodig (*). Gij verschrikt van de woelingen, (gelukkig nog ver van ons verwijderd), van een verbijsterd grauwig, en menig eenvoudige ziel laat zich wijs maken, dat die te wijten zijn aan de poging tot ontwikkeling van den zoogenaamden minderen man!

Neen, duizendmaal neen, zij zijn juist te wijten aan 't geheel gemis of 't gebrekkige van 't onderwijs, aan het willen binden en kluisteren van den menschelijken geest, en zoo deze, verwaarloosd en mishandeld, dwaaslijk in opstand komt en tot uitpattingen vervalt den mensch onwaardig, wordt hij, zoo de partij van orde zegeviert, gestraft door den aardschen rechter, terwijl de zedelijke schuld elders schuilt. En er is geen beter middel om het spook van onze dagen, het pauperisme, en wat daarmede dikwijls gepaard gaat, het ten onrechte zoo genoemde socialisme, eigenlijk het communisme, te bestrijden, dan door den werkman op te heffen, hem te leeren op eigen kracht te steunen, voor zich zelve te zorgen. Waag

(*) Onze strafwetgeving kent nog altijd eene onbillijke bevoorrechtiging van den meester. Moge die door 't ontwerp Jolles eerlang worden opgeheven, en de noodige wijziging van art. 1638 B. W. ook niet achterblijven.

ik mij thans niet aan de bespreking van het zoogenaamd Sociale vraagstuk, wat door te veel factoren beheerscht wordt om, gelijk het mij voorkomt, zelfs door den meest helderen en werkzamen geest geheel te kunnen worden overzien, — partieele voorziening kan ook hier nuttig zijn, en daarom blijf ik gaarne bij voortdurend mijne aandacht wijden aan het zoo gewichtig volksbelang als wij in de Spaarbank aantreffen en deel ik nu mijne gedachten mede naar aanleiding van het een en ander, dat na mijn artikel opgenomen in dit tijdschrift, Augustus 1870, ter mijner kennis kwam. Vooreerst mag ik wijzen op het belangrijk artikel van Mr. L. de Hartog, „Een blik op de spaarbanken in Groot-Brittannië en Nederland”, opgenomen in *de Gids* voor Nov. 1870.

Treffend is de vergelijking tusschen de Staats-bemoeiing in Frankrijk en Brittannië.

„Dat in Frankrijk zich al de caisses d'épargne in handen der Regeering bevinden, dat de Staat alle ingebrachte gelden opslorpt, een vrij hooge rente uitkeert, willekeurige en vaak varieerende bepalingen omtrent het maximum van inleg uitvaardigt — dit verwondert ons niet en laat ons koud. Maar Engeland, dat is geheel iets anders. Hoe de Brit er toe gekomen is, het volksspaarwezen aan de staatsadministratie toe te vertrouwen, dat is wel de moeite waard na te gaan. Terwijl in Frankrijk reeds 10 jaren na het eerste stichten van een spaarbank te Parijs, de Regeering zich de zaak zoozeer aantrok, dat de spaarkas niets meer bleef dan „un bureau de perception tout spécial, un lieu commode, où l'état faisait recevoir les économes du pauvre, pour les jeter dans le torrent de la dette flottante” — waren er in Groot-Brittannië zestig jaren noodig, eer daar het zooveel besproken post-spaarbank-stelsel ingevoerd werd.” Ik meen echter van den geachten schrijver te moeten verschillen, waar hij bladz. 247 zegt: „Geen oogenblik ook zal Nederland aarzelen, om het Britsche post-spaarbank-stelsel in te voeren, zoodra maar gebleken is, dat geen andere weg tot het door ieder gewenschte doel voert.” De toestand is bij ons in sommige opzichten nog ongunstiger, dan hij voor de invoering der post-spaarbanken in Groot-Brittannië was. Immers, er bestaan hier toch veel minder bewaarplaatsen, zij zijn op te weinig dagen en uren geopend, gewoonlijk niet op den dag van de uitbetaling der loonen; hunne statuten zijn aan geene wettelijke eischen, ja zelfs niet aan eene verplichte zoo heilzame openbaarheid onderworpen; zij laten vrij algemeen zeer veel te wenschen over, en het niet naleven der

aangegane verplichtingen, in dit geval vooral zoo noodlottig, is geen toevallig onvoorzien feit, doch zal, bij het vicieuse van veler wijze van belegging, de te hooge rente die uitgekeerd wordt en die toevloeiing van te groote kapitalen veroorzaakt, zich in tijden van crisis, als met wiskunstige zekerheid nu en dan moeten herhalen. En maakte de ondervinding, de opgedane schade en schande nu maar wijs! Maar neen, wij zien waar vroeger niet ten volle is betaald geworden, in plaats van de benadeelden daarvoor schadeloos te stellen, dat men juist het bestaande gevaar vergroot, door de rente te verhoogen. Zij — maar ik wil niet verder napleiten op dit thema, dat ik nog geen jaar geleden, met zekere uitvoerigheid in ditzelfde tijdschrift behandelde; 't vorengaande moge genoegzaam zijn, om aantetoonen dat de werkdadige optreding van den Staat hier vooral door de omstandigheden geboden wordt. En wat zagen wij gebeuren, toen de gewichtige zaak aan de orde gesteld werd? Gemis aan kennis der zaak, door de Regeering erkend, en ook bij velen in de Vertegenwoordiging gebleken! Ik heb eerbied voor elke meening die op een beginsel steunt, al is dat dan ook het mijne niet, en kan zeer wel begrijpen dat door sommigen de Staatszorg ten dezen niet gewenscht wordt, zoo het doel langs een anderen weg te bereiken is, maar dat dit niet het geval is en niet licht ja wel nooit in Nederland ten volle zal geschieden, daarvan had men zich, naar onze meening, sinds lang kunnen overtuigen.

De redenen waarom een welingericht spaarbankwezen zoo noodig is, worden ook door den heer De Hartog in het Gidsartikel, waarop ik de aandacht vestigde, helder uiteengezet, en zijn ook meermalen vroeger door andere schrijvers, ook door mij, breedvoerig behandeld. 't Zou hoogst ontmoedigend zijn, indien onze aller stem bij voortduring bleek te zijn *vox clamans in deserto*. Een toezicht, althans reglementaire bepalingen op de bijzondere banken en de verantwoordelijkheid der bestuurders tot zeker bedrag, is in Groot-Brittannië bij onderscheidene achtereenvolgende wetten bepaald. Het niet behoorlijk waarnemen der vrijwillig opgenomen verplichtingen in die zoo teedere belangen, en het ondervonden nadeel als een gevolg daarvan, deed de behoefte aan een en ander kennen en die wettelijke regeling ontstaan. Ik ben niet genoegzaam bekend met den toestand in Groot-Brittannië, om die wettelijke reglementen der particuliere banken aan eene bepaalde critiek te onderwerpen. Intusschen is, wat die schrijver mededeelt, uiterst belangrijk; al kan, wat wij van het genoemde land

waarnemen, zelfs wat ons daar het best geregeld voorkomt, hier niet geheel als leiddraad strekken, 't is gewis hoogst nuttig er kennis van te nemen, vooral om de groote onverschilligheid te doen ophouden in dat zoo gewichtig belang, 't geen van onberekenbaren invloed kan en moet zijn op de volkswelvaart. De laatste en dus nog geldende wet op de bijzondere banken is van 't jaar 1863. Alle kapitaal hooger dan een weinig aanzienlijk bedrag, 't welk noodig is voor de gewone uitbetalingen moet worden gestort in de staatsschatkist, welke daarvoor vergoedt eene rente van $3\frac{1}{4}$ pCt. terwijl de bijzondere bank niet meer mag uitbetalen dan $3\frac{1}{10}$ pCt., zoodat zij voor kosten van beheer overhoudt $\frac{1}{10}$ pCt. (*) Bovendien moeten de secretaris, penningmeesters en kassiers mitsgaders alle bezoldigde ambtenaren der spaarbank voldoende zekerheid stellen bij den controleur-generaal der Nationale schuld en zijn bovendien de vorderingen van de spaarbank op deze personen en hunne boedels boven *alle* schulden bevoorrecht. Waar ik, gelijk ik reeds zeide, mij van critiek op de bestaande bepalingen in Groot-Brittannië wensch te onthouden, wil ik hier toch de meening uitspreken, dat deze strenge bepalingen, uitgelokt door het verlies op groote schaal, 't welk door de bijzondere banken geleden is, geene navolging in Nederland verdient, en dat de wettelijke hypotheek, die krachtens de Nederlandsche wet niet meer bestaat en die nog wel den voorrang heeft boven de conventioneele voor de zekerheid der belegging op hypotheccair onderpand, ten eenenmale verwerpelijk is.

Volkomen ben ik het met den geachten schrijver eens, dat openbaarheid en van de statuten en van den toestand der bank, eene levensvoorwaarde is van die inrichtingen, en mag ik met genoegen opmerken, dat die weg meer en meer betreden wordt. Doch die openbaarheid op zich zelve is niet voldoende. Hoe wenschelijk het is, de vrijheid ook hier niet meer te beperken dan dringend noodig is, staat het echter vast, (en 't verheugde mij zeer, mijne meermalen geuite meening, op beter wetenschappelijke gronden dan ik kan aangeven, gestaafd te zien), dat in het belang van dat publiek, waarvoor de spaarbank meer eigenaardig bestemd is, — niet een zoodanig publiek, dat gelokt door te hooge rente, welke enkele banken betalen, eigenlijk misbruik maakt van de instelling, — wettelijke regeling en toezicht onmisbaar is. De *Times* zeide dan ook in der tijd zeer terecht:

(*) De Schrijver zegt $\frac{5}{10}$ pCt. maar dat zal wel eene druk- of schrijffout zijn.

„Zoo ooit een fonds heilig was, is het dat der spaarbanken; zoo „ooit een klasse of een fonds de bescherming van wijze wetten „en strenge verantwoordelijkheid vereischte, dan zijn het zeker „wel die klasse en dat fonds.”

Al het voorgaande is toepasselijk op de bijzondere banken, die, men weet het, in het geheel niet verdrongen zijn door de post-spaarbank, die nu reeds bij onze overzeesche naburen gedurende een tiental jaren bestaat (*) en de bijzondere banken wel iets, doch niet noemenswaardig veel in bloei heeft doen verminderen. Voor zoo verre het kleinere plaatsen betreft, kan de reden van den voortdurend betrekkelijken bloei van de bijzondere bank hierin gezocht worden, dat de werkman liever te doen heeft met den bijzonderen directeur dan met den staats-ambtenaar; de mindere man zal welligt niet geneigd zijn het bezit van zeker kapitaal aan den fiscus of den ambtenaar die tot hem in betrekking staat, te openbaren; hij vreest, hoe ten onrechte dan ook, dat er daaruit verhooging van belastingen voor hem kan voortvloeien; nevens die reden werkt zeker niet minder krachtig de hoogere rente, welke bij de bijzondere banken wordt te goed gedaan. Wat nu het Post-spaarbank-stelsel betreft, dat wordt nu weder door den heer De Hartog in het bewuste Gids-artikel in zulke heldere trekken uiteengezet, dat het het best schijnt, ieder belangstellende voor de kennismaking daarheen te verwijzen; alleen wil ik nog melding maken van het groote voorrecht, 't welk bij het spaarbankwezen van zooveel belang is, en waartoe de bijzondere krachten, hoe solide ook, geheel ontoereikend zouden zijn, nl. dat men te *allen tijde* en *overal* zijn bespaard geld kan inbrengen, en het voortdurend binnen een zeer korten termijn, overal *elders* in het rijk kan opvorderen, zoodat de belegging tevens het gemak van een postwissel aanbiedt. Maar waar ik hierboven te kennen gaf, dat, voor zoover ik bevoegd mag zijn daarover te oordeelen, niet elke wettelijke bepaling in Groot-Brittannie mijne sympathie opwekt, haast ik mij hier bij te voegen, dat zulks de regeling van, en het toezicht op de bijzondere banken betreft, maar dat het post-bankwezen met den meesten eenvoud, naar voortdurend ook door de ondervinding blijkt, voortreffelijk is geregeld. Het nam dan ook al spoedig een hooge vlucht en belooft nog meer voor de toekomst. De beoefenaar der statistiek kan natuurlijk, wil hij op volledigheid en nauwkeurigheid aan-

(*) Wij deelden onzen lezers een beknopt overzicht van de werking der post-spaarbanken mede, *Economist* 1862, pag. 31. Rend.

spraak maken, (en zonder beide is immers de statistiek niets waard), nimmer spreken tot den loopenden dag; ten aanzien van een vreemd land gaat dat nog moeilijker, en de wetenschap, welke de heer De Hartog ons schenkt, loopt slechts tot 1865, dus over een vierjarig tijdvak. Dat moest anders zijn, 't zou beter zijn, indien de diplomaten b. v. zich meer toeleiden op werken des vredes, indien zij beproefden een blik te slaan op het volkskarakter en eene grondige studie maakten, tot eigen oefening en tot nut van hunne landgenooten, van de instellingen van het Rijk, waarin zij vertoefden. De heer von Pestel (*) heeft daarin ten aanzien van België een voorbeeld gegeven, helaas nog door niemand zijner ambtgenooten gevolgd. 't Is jammer voor onze diplomaten die wij achtereenvolgens te Londen hadden, indien zij het Departement van Buitenlandsche Zaken alhier niet op de hoogte hebben gehouden van die belangrijke instelling; de gelden die *Buitenl. Zaken* kost, hadden alsdan wat meer vruchten afgeworpen, en de laatstafgetreden Minister van Financien zou bij de behandeling der postale wet dan zeker niet hebben durven verklaren, dat hij niet was op de hoogte van het onderwerp. Nu intusschen moeten wij ons wel vergenoegen met hetgeen de heer De Hartog ons geeft en geven kan. Hij zegt dan:

„Vleidend voor het Britsche volk en voor de Britsche post-administratie is het dus, dat de Postmeester-Generaal, Lord „Stanley, in zijn rapport aan het parlement over '65 zeggen kon: „Het is blijkbaar, dat de groote vorderingen, die het post-spaar- „bankwezen tot dusver gemaakt heeft, nog ver zullen worden „overtroffen. Mij is het aangenaam te kunnen verzekeren, dat „het plan, dat in theorie ontworpen was, vóór nog een enkele „dergelijke inrichting bestond, practisch goed bevonden is in zijn „geheel en in elk der onderdeelen, en dat het op alle mogelijke „uitzetting van werkzaamheden berekend is.”

Is het bijzondere spaarbankwezen in Nederland onvolkomen en gebrekkig; is er op veel te weinig plaatsen gelegenheid tot inbreng; laat de belegging der toevertrouwde fondsen bij velen te wenschen over, en heerscht er bij de bestuurders van menige bank een groot wanbegrip over de toetekennen renten, — die, zoo zij te hoog is, veroorzaakt dat misbruik gemaakt wordt van de instelling, als ware zij een gewoon middel van belegging, waar-

(*) Verzameling van consulaire en andere berigten en verslagen over Nijverheid, Handel en Scheepvaart, jaargang 1868, deel 3, 6e en 7e aflevering.

door de soliditeit der bank in gevaar wordt gesteld, — zoo merkt men toch met genoegen op dit terrein leven en beweging op.

Nieuwe spaarbanken zijn of worden opgericht te Heerenveen, Axel, Tilburg, Waalwijk en Leerdam. Wat die laatste plaats betreft, hoorde ik later tot mijn leedwezen, dat zich vooralsnog te grootte bezwaren tot verwezenlijking van het plan voordeden; ook bij 't departement westelijk deel van Zuidbeveland dacht men daarover. Ik wensch zeer dat het goede voornemen opgevat of verwezenlijkt is op nog veel meer plaatsen, die ik niet ken.

Zoo laten de bestuurders van vele banken de geheimhouding die vroeger aan onze nationale deftigheid verbonden was, varen, en maken zij statuten en toestand openbaar, 't geen in zoovele zaken wenschelijk en hier onmisbaar is voor den bloei der instelling en het vertrouwen dat zij noodig heeft om aan hare roeping te voldoen. Zoo vraagt de bank te Sneek, die reeds sinds April 1818 en dus 53 jaren bestaat en zich gunstig onderscheidt door de verbintenis eener lage rente (tot 1848 $3\frac{1}{2}$ pCt. na dien tijd slechts 3 pCt. Moge zij bij dat lage cijfer blijven en zoo de overwinst al te bezwarend hoog wordt, die besteden aan nuttige doeleinden voor de volksklasse), thans rechtspersoonlijkheid. Die zal haar vermoedelijk worden toegestaan, want het is daar eene zelfstandige inrichting, niet uitgaande van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. Is zij daarom beter? Ik meen het te moeten betwijfelen: 't is hier even als in een constitutioneel Rijk, het goede wordt soms belet, dikwijls belemmerd, (*vide* de postspaarbank); onder de persoonlijkke regeering gaat dat veel spoediger, gewis, maar dat geldt evenzeer ook de afbreking van het goede, de invoering van het kwade, men doet wel dat op te merken, om niet ontmoedigd te worden. De acht directeuren der Sneeksche bank doen alleen rekening en verantwoording aan zich zelve, voorzien zelve in de vacaturen, maar zijn dan ook voor alle mogelijke nadeelen of schade persoonlijk tegenover de deelnemers verbonden. Ik heb geen enkele reden om aan de soliditeit der Sneeksche spaarbankmannen te twijfelen, ook in hun getal is zeker waarborg gelegen, maar personen gaan voorbij, instellingen blijven bestaan; men kan zich wel eens in een benoemde vergissen, of een directeur tijdens zijne functie minder solide worden! De directeuren der Sneeksche bank zullen eene nieuwe parel hechten aan de reeds verworven burgerkroon, indien zij voor de mogelijkheid van gevaar en bedrog in de toekomst, het alleenheerscherschap opofferen en zich vrijwillig begeven onder eene constitutioneele regeering, met

éene daaraan verbonden rekenkamer, waarop men vertrouwen kan en die het althans bij de Maatschappij van het Nut, der Spaarbank nog al niet lastig maakt. Zoo maken, zeide ik, onderscheidene banken hun toestand thans publiek; zoo vindt men in 't *Handelsblad* van 14 April ll. eene korte, maar allerbelangrijkste statistiek van het departement Amesfoort, verdeeld in groepen, die aantoonen voor welk, en wel een zeer belangrijk deel van de instelling wordt gebruikt gemaakt door personen voor welke zij eigenaardig bestemd is. De directeur, die zich van die belangrijke en nuttige taak gekweten heeft, heeft eer van zijn werk; ik wenschte wel om zijn schoon voorbeeld te kunnen volgen. De rente die men uitbetaalt, wordt niet gemeld, zij is vermoedelijk gering, althans op het einde van het bericht volgt:

„In de op 6 April jl. gehouden vergadering van het departement Amesfoort der maatschappij tot Nut van 't Algemeen zijn „eenige wijzigingen in het reglement voor de Amesfoortsche „spaarbank gebracht, en is onder anderen bepaald, dat de commissie voor de spaarbank de bevoegdheid heeft uit de overwinst, „telken jare als zij zulks raadzaam acht, aan de deelhebbers eene „buitengewone rente toe te kennen van hoogstens één ten honderd, „bij te schrijven op 31 December over die kapitalen, welke dan, „met inachtneming der gunstige bepalingen van het 15e reglements- „artikel, gedurende minstens acht maanden in de bank zijn aanwezig geweest.”

Geef ik de voorkeur aan een meer aanzienlijk reservefonds, dan waarop de bank te Amesfoort mag roemen, ten einde de deelnemers tegen alle mogelijke eventualiteiten te waarborgen, en zoodra men met het oog daarop het mag doen, d. i. bij de Gerkumsche bank met eene overwinst van 30 pCt., aan subsidien voor inrichtingen uitsluitend in 't belang van de arbeidende klasse, de maatregel te Amesfoort genomen verdient verre de voorkeur boven het algemeen opvoeren der rente, hetgeen, ik zeide het zoo dikwijls, te groote kapitalen aan de bank doet toevloeien en ontwijfelbaar mag genoemd worden een spelen met vuur bij brandbare voorwerpen.

Volgens 't verslag van de Spaarbank te Amsterdam over 't jaar 1870, (opgenomen in 't *Handelsblad* van 9 Mei 1871, bijvoegsel) wordt ook daar slechts een rente van 3 pCt. vergoed. 't Is er een bijzondere toestand; het reserve-fonds behoeft er niet zoo groot te zijn als elders, omdat er een waarborg-kapitaal van f 400.000 Nat. W. S. rentende 2½ pCt. aanwezig is. Op welke voorwaarden

is dat gesteld? Waarschijnlijk wel tegen toekenning van zekere premie, waar ik niets tegen heb, want in mijn stelsel is de integrale terugbetaling van het toevertrouwde kapitaal, die er door verzekerd wordt, hoofdzak, en de uittekeeren rente niets anders dan een bijkomend iets tot aanmoediging. Maar om der openbaarheid wille, zou ik gaarne zien, dat de voorwaarden waarop dat waarborgkapitaal verstrekt is, bekend werden gemaakt. Dat waarborgkapitaal heeft, naar den tegenwoordigen beursprijs, eene waarde van f 210.000. Die waarde is natuurlijk sterk afwisselend en zal, uit den aard der zaak, het laagst staan in een' tijd van crisis, wanneer zij 't meest noodig is. Ik zag dien waarborg dus liever in andere waarden gesteld, b. v. in pandbrieven van eene goede hypotheek-bank, waaromtrent de ondervinding in het buitenland, (hier hebben wij nog geen recht daarvan mede te spreken), leert, dat de daling gewoonlijk slechts $\frac{1}{3}$ bedraagt van die op den staats-schuldbrief, en nog liever (*) zou ik dien waarborg gesteld wenschen te zien, voor 't grootere deel althans, in eerste hypotheek op ongebouwd eigendom, hoogstens tot $\frac{2}{3}$ der geschatte waarde.

De gelden der inbrengers zijn, zegt men, op de meest solide wijze belegd. Ik voed daaromtrent geen twijfel, maar laat zoo gaarne het publiek zelf oordeelen, door opgave van de wijze van belegging, over de meerdere of mindere soliditeit. 't Is zeker alleszins goed te keuren, dat de meer ontwikkelde zijne zorgen wijdt aan hem die intellectueel lager staat, maar ik houd in al zulke zaken nog meer van weten dan van gelooven.

Dezelfde opmerking geldt de vermeerdering van 't reservefonds; waarom niet opgegeven, hoe groot het geheele bedrag, is en de vermeerdering of vermindering in elk jaar? Ik zal het natuurlijk niet mogen beslissen, welken invloed een en ander zou gehad hebben op de tempering der paniek die, overal aanzienlijk, zich inzonderheid te Amsterdam duchtig heeft doen gevoelen; van 26 Juli—30 Aug. 1870 is er toch niet minder dan 3 ton uitbetaald, maar „tengevolge van buitengewoon beleid en krachtsinspanning „van het bestuur, heeft de spaarbank zich daarvoor niet het minste „verlies behoeven te getroosten.” Dat is zeer verdienstelijk, maar

(*) *Nog liever?* doch men bedenke dat het eerste vereischte van dergelijk waarborgfonds moet zijn, om in tijde van crisis spoedig *realisabel* te zijn, en dat vindt men niet bij hypotheeken, en wel, althans veel meer, bij belegging in *pandbrieven*, courante obligaties aan toonder. De Nederlandsche Bank is dan ook gemagtigd, voor haar reservefonds mede in die waarden te beleggen.

tevens sterk; onze Gorcumsche inrichting, die in soliditeit bij geene dergelijke in Nederland ten achteren staat, heeft veel verloren (*); wel is, omdat er vooral grootere sommen zijn opgevraagd, het reserve-fonds percentsgewijze geklommen, maar het eindcijfer van 't reservefonds in 't loopend boekjaar zal aanwijzen *verlies*, buiten eenigen twijfel.

Het kapitaal door de bank te Amsterdam verschuldigd is in den loop van 1870 verminderd met ongeveer f 190,000. Mag men met recht van die instelling de mededeeling van meer bijzonderheden verwachten dan de bestuurders vooralsnog opgeven, ik *geloof* dat die inrichting alle aanspraak heeft onder de goede en solide gerangschikt te worden, maar ik zou dat zoo gaarne bij eene volgende gelegenheid met *zekerheid* kunnen en mogen verklaren.

Zou men verleden jaar te Groningen mijne stem gehoord hebben en wakker zijn geschud door het leergeld, 't welk men daar vooral meer dan elders, zal betaald hebben door die hoogst belangrijke sommen die meer aan eene deposito-bank dan aan eene spaarbank doen denken? Het verslag dier Bank over 't jaar 1870 kan wellicht daaromtrent inlichten.

't Verslag uitgebracht in de vergadering van het departement Groningen den 10 Mei 1871 gehouden, gewordt mij, nadat dit opstel gereed lag, nog in tijds om er hier gebruik van te kunnen maken; hoe raadselachtig het dan ook zij, mijne ongunstige verwachting, die ik wel moest voeden, om de hoogst aanzienlijke posten die aan die bank zijn toevertrouwd, als een noodzakelijk gevolg der hooge rente, welke zij vergoedt, is geenszins verwezenlykt geworden; op den genoemden grond had men alle recht van te voorzeggan dat, ondanks de uiterst solide belegging, die zeer moet geroemd worden, eene opvraging op nog veel grooter schaal dan te Amsterdam zou plaats vinden, en ziet, de terugbetaling heeft den inbreng slechts met ruim 27 m. overtroffen, terwijl het voordeelig slot van f 104,000 tot bijna f 115,000 is geklommen en alzoo eene vermeerdering van bijna 11 m. aanwijst. Begrijpe het, wie kan, maar juist omdat deze uitkomst geheel in strijd is met die, welke naar mijne meening, bij aanzienlijke posten en eene hooge rente moest verwacht worden, meen ik dat de eerlijkheid gebiedt haar hier op te nemen.

(*) Men lette er op, dat het laatst bekende verslag onzer bank loopt van 1 Juli 1869—30 Juni 1870 en dus den invloed der laatste crisis nog niet bevat.

Wij komen tot de spaar- en hulpbank te Apeldoorn over 't jaar 1870. Ik zal de laatste zijn om eene aanmerking te maken op het betrekkelijk gering kapitaal bij de bank ingebracht, dat is juist goed, en ik heb hier een vermoeden, dat behalve grootere posten, die men in zijne macht heeft, het, na aftrek van deze posten overblijvend middelbaar cijfer, al zeer gering moet zijn. Er doet zich toch het voor 1870 ongehoord verschijnsel voor, dat de inlagen de terugbetalingen overtroffen hebben. Ligt het aan mij, ik weet het niet, maar 't schijnt wel dat het medegedeelde zich door overgrootte onduidelijkheid onderscheidt. En die betrekkelijke geringe opvragen wekken nog meer de verwondering, daar, bij een bate van 36 m. niet minder dan 31 m. belegd is in staats-schuldbrieven aan afwisselenden koers onderworpen.

Ik kom tot Utrecht. 't Spreekt van zelf, dat ik de inrichting van het algemeen overzicht goed vind, want die heb ik tot leiddraad genomen van ons overzicht, helaas niet met die uitvoerigheid en dat depouillement, hoeveel belang daarbij bestaat, maar ik konde het door de bestaande inrichting onzer boeken zoo niet dan met groote moeite krijgen, en miste de gelegenheid het zelf te doen. Utrecht is eene goed georganiseerde bank met eene overwinst bij de laatste storting van 46/m, terwijl slechts voor 80/m staats-schuldbrieven aanwezig waren, en niettegenstaande deze groote gerustheid, is er in 1870 ruim 106 m. terug betaald. Men vergelijkte een en ander met Apeldoorn, en zal dan wel overtuigd moeten zijn, dat daar pressie wordt uitgeoefend. De eenige aanmerking, die ik op Utrecht te maken heb, is de te hooge rente, nl. 4 pCt., waaraan echter veel te gemoet gekomen wordt door de overigens zoo uitnemende belegging. Bij de vermindering dier rente, zal de bank hare werkkring belangrijk zien inkrimpen; ik zou dan ook aanraden, daarvoor een tijd te kiezen, dat de staats-schuldbrieven zonder groot verlies van de hand waren te zetten. Ondanks de opvragingen, die men zal waarnemen van de grootste posten, die, waarvoor de bank eigenlijk niet bestemd is, zal het reservefonds door de winst op de rente, naar evenredigheid klimmen, de soliditeit der bank vermeerderen en, is er geld te veel, er is immers gelegenheid te over om dat te besteden ten nutte der zoogenaamde arbeidende klasse. Mijne Utrechtsche ambtgenooten houden mij dat ten goede; 't is, bij den klank welke de naam van hun voorzitter op economisch gebied heeft, slechts met aarzeling dat ik mij durf veroorloven hun dien wenk te geven.

Volgt de bank te 's Hertogenbosch. Men heeft er ook daar in den laatsten tijd ernstig over gedacht om, gelijk op meerdere plaatsen, waarschijnlijk om de deelneming aantemoedigen, de rente tot 4 pCt. te verhoogen, doch gelukkig tot heden dat slechte voorbeeld niet gevolgd. Eene inrichting, die ooit aan hare verplichtingen moest te kort komen, heeft proefondervindelijk het nadeelige van eene hooge rente kunnen zien, en is dat, voor zooverre ik weet, gedurende 1870 wel nergens het geval geweest, dat jaar 'is weder een nieuwe wenk tot groote voorzichtigheid. Men schrijft te 's Hertogenbosch om de 4 maanden de rente bij, de laatst bekende toestand is van 1 Mei 1871. Het getal deelnemers is in dat laatste viermaandelijksch tijdstip vermeerderd van 1215 tot 1269, het verschuldigd kapitaal van ruim 86/m tot ruim 90/m. Over de wijze waarop dat kapitaal belegd is en over de grootte van het reservefonds wordt waarschijnlijk wel in een jaarverslag, niet in die viermaandelijksche opgave gesproken.

De openbaarmaking van den toestand, zoo menigvuldig, drie keeren in een jaar, verdient allerwege navolging en geschiedt op alleszins eenvoudige wijze (*). Ik bemerkte nog nader dat het verslag over 1870, hoewel de bank geene gemeente-instelling is, gedeeltelijk is opgenomen in het verslag der gemeente. 't Is van de zijde der overheid een bewijs van belangstelling, dat navolging verdient. De *Pr. N. Brabantsche Courant* van 3 Juni 1871 no. 64, waarvan mij verplichtend een ex. werd toegezonden, neemt dat over. Er komt een depouillement in voor, én van de hoegrootheid der inlagen én van de beroepen der inbrengers, dat hoogelijk is

(*) *Spaarbank voor de stad 's Hertogenbosch en omstreken, opgericht den 15 Mei 1820.*

Op 1 Jan. 1871 waren in de bank deelnemers	1215
Sedert 1 Jan. nieuwe spaarboekjes afgegeven	130
Totaal deelgeregtigden in de bank	1345
Gedurende 4 maanden spaarboekjes afgelost en geheel terug betaald	76
Totaal deelnemers op 1 Mei 1871	1269
Op 1 Jan. 1871 was in de bank belegd	f 86,267
Gedurende de vier maanden door deelhebbers gestort	15,637
Te goed geschreven interest der 4 verlopen maanden	746
Te zamen	f 102,651
Gedurende 4 maanden teruggevraagd	12,095
Op 1 Mei 1871 van deelhebbers in de bank aanwezig	f 90,556
Het Bestuur der Bossche Spaarbank houdt elken Maandag van 12 tot 1 ure zitting, neemt gelden in bewaring van 10 cents tot f 100.— en daarboven, tegen 3 pCt. rente in het jaar, (iederden Maandag ten 1 ure, wat kleine sommen aanbetreft, invorderbaar, terwijl groote sommen 8 of 14 dagen van te voren kunnen worden opgezegd.)	

te roemen. Men kan daardoor de soliditeit der inrichting beoordeelen, alsmede, in hoever zij vooral gebruikt wordt door die menschen waarvoor zij bestemd is.

Ik kom tot de spaarbank te Dordrecht: 't verslag schijnt niet gedrukt te wezen, men zond mij het geschreven toe, zonder bijvoeging evenwel der belangrijke tabellen, waarnaar verwezen wordt. Hier is volstrekt niets anders te vermelden dan lof, eene lage rente, 3 pCt., art. 12 regl.; de rente wordt berekend over zes tweemaandelijksche termijnen, en drie maal op een jaar bij de hoofdsom gevoegd; de belegging is puik puik, slechts viermalen het bedrag van het reservefonds mag worden belegd op eene andere wijze dan in hypothecken; hier ziet men zeker naar groote soliditeit, met opoffering van een deel der rente, die bedongen zou kunnen worden, dat moet vooral vroeger zijn invloed hebben doen gevoelen, toen inzonderheid in het arrondissement Dordrecht geld te verkrijgen was tegen 4 pCt. ja soms nog minder. Zou daar waarschijnlijk de oorsprong niet in zijn te zoeken van het betrekkelijk geringe reservefonds: op een verschuldigd kapitaal van bijna 183 m. nog geen 28 m. In hypothecken zoo als te Dordt voorkomen, is minder mutatie, maar op den duur moet door aflossing en nieuwe vestiging, eene besparing op de rente een gunstigen invloed oefenen op de vermeerdering van het reservefonds. Vele banken gaan in dat geval over tot eene vermeerdering der rente, 't geen bij eene belegging als te Dordt geen zoo noodlottigen invloed zou oefenen als op vele andere plaatsen, maar toch niettemin afkeuring verdient door het toevloeien van grootere kapitalen, een abnormale toestand, die in tijden van crisis het reservefonds doet verminderen en eindelijk op een bankroet moet uitloopen. Maar ik heb ook, al laat de vermeerdering van het reservefonds meerdere vrijgevigheid toe, te gunstige verwachtingen van mijne wakkere Dordtsche collega's, dan dat men daar zou overgaan tot een maatregel, die, zelfs onder de beste omstandigheden, de kiem van ontbinding in zich draagt. Wat het mooiste is van de Dordtsche bank, is dat er op elken werkdag, behalve de zes laatste dagen van ieder viermaandelijksch tijdvak, zitting wordt gehouden tot ontvangst en terugbetaling en wel, het uur is bij art. 4 van het reglement niet vast bepaald, op een daarvoor geschikt avonduur. De Dordtsche heeren geven zich wel groote moeite, maar ik betwijfel, of de zittingen wel worden waargenomen door minstens twee Directeuren, en hoe goed en solied de inrichting ook zij, dat kan ik, om 't beginsel, niet goedkeuren,

Ik heb nog melding te maken van een hoogst belangrijk stukje mij welwillend uit Kampen verstrekt „Spaarbanken” door Dr. A. H. A. Ekker, (overgedrukt uit *de Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant*). Misschien, licht mogelijk ben ik partijdig bij de gunstige beoordeeling van dien arbeid (*) want ik zie met kracht voorstaan het denkbeeld, dat er, om de inrichting solide te kunnen doen zijn, geene hooge rente mag worden uitgekeerd, alsmede, dat onze volksvertegenwoordigers zich meer op de hoogte behooren te stellen van dat gewichtig onderwerp, hetgeen als een dadelijk gevolg zou opleveren de vestiging der staatsspaarbank.

Ik ontvang ook een kort overzicht van de spaarbank te Arnhem over de jaren 1864—1870. Die inrichting is aldaar geopend elken zaterdag avond, een uitnemend geschikte tijd, van 6—8 uur. De rente bedraagt 3 pCt. 'sjaars van elke f 5.— en veelvouden van dien, *bij den dag berekend*. Dat laatste moet een zeer werkzame taak zijn. Kapitaal en rente zijn door de burgerlijke gemeente gewaarborgd. Deze geniet daarentegen, 't geen het reservefonds meer bedraagt dan 20 pCt. De bank is in 1834 door het algemeen Armbestuur opgericht. Van 1 April 1864 begon zij te werken onder een nieuw bestuur en eene nieuwe verordening. Ten gevolge van eene daarin opgenomen bepaling geschiedt de uitkeering van hetgeen het reserve-fonds meer bedraagt dan 20 pCt. sinds 1865. Die uitkeeringen beliepen:

in 1865	f 56785.95
„ 1866	- 13157.23
„ 1869	- 5481.55
„ 1870	- 6454.—

De burgerlijke gemeente deed dus niet alleen een goed werk maar genoot daarbij eene waarlijk niet onaardige winst. 't Mag eene aansporing zijn tot oprichting der staats-spaarbank. (†) 't Verheugt den menschenvriend, dat de Minister van Financiën bij de behandeling zijner laatste begrooting in de 2e Kamer gezegd heeft, dat dit gewichtig volks- dus ook Staats-belang in onderzoek is. De Bank te Arnhem was na aftrek van het bedrag door haar tijdelijk opgenomen, dus aan de inbrengers, in ronde sommen schuldig:

(*) Ook de redactie beveelt het stukje aan. Mogt er meer in dien eenvoudigen en populaircn trant geschreven worden. Red.

(†) Winst voor de schatkist behoef, ja behoort, ook zoo als de heer v. Bosse bij het amendement Fokker zeide, *niet* beoogd te worden. Red.

in 1864	f 491000
„ 1865	- 478000
„ 1866	- 443000
„ 1867	- 437000
„ 1868	- 470000
„ 1869	- 445000
„ 1870	- 376000

Hoezeer de grootte van het reserve-fonds, bij de garantie der burgerlijke gemeente te Arnhem, van minder belang is, is 't mij hoogst aangenaam hier te mogen bijvoegen, dat, ondanks eene vermindering, van het ingebracht kapitaal met een bedrag van f 68000.— en die aanzienlijke uitkeeringen aan de gemeente gedurende de beide laatste jaren, het reserve-fonds in 't noodlottig jaar 1870 nog niet ten volle f 2150.— is achteruitgegaan, een bewijs dus, dat er goed en gelukkig geadministreerd is.

In de spaarbank van het departement Schoonhoven der Maatschappij *Tot Nut van 't Algemeen* werd in 1870 eene som van ruim f 11,000 gedeponneerd; het getal deelnemers bij het einde van 1870 bedroeg niet minder dan 283, waaronder 28 nieuwe inschrijvingen in dat boekjaar; terwijl posten, te zamen f 4973,59½, in 1870 zijn ingebracht, en 99 posten, te zamen f 3644.80, werden terugbetaald. De gunstige toestand van het fonds maakt het dan ook mogelijk, om ook dit jaar nog ruimer dan vroeger een gedeelte van de jaarlijksche overwinst te bezigen tot ondersteuning van andere nuttige instellingen van het departement, met name: de herhalingschool, de breischool, de volksvoordrachten en de volksbibliotheek. Het reservefonds heeft een hoogte van meer dan 25 pCt. der schuld bereikt. Sedert 1 Januari dezes jaars heeft men de renten der inleggelden met 1 pCt. verhoogd, en dus gebracht op 4 pCt. 's jaars, welke hoogere rente ik, gelijk ik meermaalen te kennen gaf, ook hier afkeur.

Ik kom tot het verslag der spaarbank te Kampen, uitgegeven bij haar 50ⁿ jaardag. Daar is veel uit te leeren. Behalve de met zorg bewerkte tabel over de laatste 24 jaren, die alle eer aandoet aan haar maker, zien wij er uit, dat de bank te Kampen het omgekeerde deed van die te Middelburg, en in 't jaar 1847 hare rente tot 3 pCt. verminderde. De belegging vond toen nog grootendeels plaats in Nederlandsche staatspapieren, en de belegging op die minder deugdelijke wijze, zal natuurlijk de paniek, die zoo lichtelijk ook geheel zonder reden ontstaat, (welk spaarbankman heeft daaromtrent geene ondervinding?) vermeerderd hebben,

terwijl de vermindering der rente, hoezeer ook te prijzen, plaats vond op een voor de bank ongelukkig tijdstip, kort voor de crisis, want, men neemt het allerwege waar, verhooging van rente bevordert den inbreng, verlaging van rente de terugvordering, vooral van de meer aanzienlijke geldsommen.

Dat zij die geen vertrouwen genoeg stellen in de bank om, — als haar te goed zijnde fonds beneden pari is gedaald —, een meer gunstigen tijd af te wachten, zich eene evenredige korting moeten laten welgevalen, spreekt van zelve, en de niet toepassing van die korting zou ook zijn 't plegen van een gruwelijk onrecht jegens hen, die hun geld niet opvroegen. Slechts in 37 zittingen, gedurende 1848 en 1849 is die korting moeten toegepast worden tot het betrekkelijk gering cijfer van f 710.33. Maar ik zou in elk reglement van eene bijzondere bank nog wel de bepaling wenschen, dat er van de geleden schade eene doode schuld gevormd en achtereenvolgens bij uitloting werd afgedaan, zoodra het reservefonds een excedent van b. v. 10 pCt. aanwees. Die bepaling bestaat bij onze bank niet; nu, zoo wiskunstige zekerheid in deze ooit denkbaar ware, zou men die gerust op de Gorkumsche bank toepasselijk mogen verklaren; ik weet niet of zij ook elders bestaat, maar ik zou dat hoogst wenschelijk rekenen, — minder nog wel om de geleden schade, die te Kampen onbeduidend is, — maar omdat een goed en deugdelijk beginsel, de deelneming bij de spaarbank, er onder lijdt, en die gelede en later niet vergoede schade, nog vele jaren dóór de verkwisting bestendigt. Kampen houdt van eenvoudigheid, even als wij Directeuren der *Gorkumsche* bank; wij meenen, dat al wat van een spaarbank uitgaat, begrijpelijk moet zijn voor ieder, ook voor den meest eenvoudige. Dat boezemt vertrouwen in, wat daar vooral zoo noodig is, en het veroordeelt de Apeldoornsche geleerdheid. Ook de balans te Kampen trok zeer mijne aandacht; de bank schijnt daar een eigen lokaal te hebben, dat levert nu wel geene huur op, maar 't veroorzaakt besparing van uitgaven, en 't heeft in elk geval eene waarde als kapitaal, waarom die niet opgenomen? De 4 pCt. schuldbrieven die niet op officeele prijscouranten voorkomen, (4 pCt. schijnt het normaal cijfer te zijn van de rente, welke Kampen bedingt), worden a pari, de 3 pCt. daarentegen slechts tegen 75 pCt. uitgetrokken. Volkomen juist, als de termijn van aflossing eerst tegen een verwijderd tijdstip te wachten is. Waar het eerste hypotheken op meer dan voldoende onderpand betreft, zou ik geen bezwaar zien, vooral wanneer zij, gelijk ge-

woonlijk het geval is, jaarlijks kunnen worden opgezegd, die à pari uittrekken. De quaestie van het min of meer deugdelijke der balans is *hier* nog gewichtiger dan elders, omdat wij belangrijke subsidien verstrekken aan inrichtingen, die bestaan of inzonderheid bestaan in 't belang der volksklasse en die, ongelijk in bedrag, wel eens tot f 2000 klimmen. En ons reglement geeft ons, met vele noodige en wenschelijke waarborgen, daartoe alleen het recht, als het reservefonds een excident van minstens 30 pCt. aanwijst. Er is dus hier het grootst belang, voor het beginsel echter alleen, (want naar de opmaking van de laatste balans is er een excident van ruim 40 pCt.) dat daarop niets voorkomt, dan tegen den prijs waarvoor men het kwijt kan raken. Ons dienstjaar loopt, zoo als bij vele andere banken die van de maatschappij van 't Nut uitgaan, van 1 Juli—30 Juni, en de laatst doorworstelde crisis komt dus op die balans niet voor. Zeker ondervonden ook wij een grooten schok, maar, dewijl het verlies op het uitbetaalde op verre na zoo groot niet was als de percentsgewijze overwinst, zal ja het eindcijfer van het reservefonds verminderd, het percentsgewijze bedrag daarentegen verhoogd zijn.

Bij het onderstaand overzicht der *Gorkumsché Bank* (*) moet

(*) *Spaarbank te Gorinchem, opgericht door de afdeling Gorinchem der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen.*

1868.	ALGEMEEN OVERZICHT.	1869.
1869.		1870.
	De Spaarbank houdt hare zittingen tot inleg en terugbetaling <i>ieder</i> Dingsdagmorgen van 12½ tot 2 ure.	
3 pCt.	Keert jaarlijks aan rente uit:	3 pCt.
f 41031	De som der inlagen heeft bedragen	f 45102
" 43274	De som der terugbetalingen heeft bedragen	" 46135
" 150659	De schuld is aan het einde van het boekjaar:	
	aan kapitaal f 149626	
	aan bijgeschreven rente " 4011	" 153637
" 214429	De bezittingen zijn aan het einde van het boekjaar geschat op	" 219196
	en bestonden in de volgende waarden:	
" 54142	Staatschuldbriefven	" 59295
" 14500	Provinciale leeningen	" 10500
" 84000	Gemeentelijke leeningen	" 89500
" 23050	Kerkelijke leeningen	" 21850
" 9000	Leeningen Dijk- en Polderbesturen	" 7000
" 24400	Hypotheken	" 24400
" 3982	Te goed aan renten	" 4017
" 1353	Kontanten in kas	" 2633
" 63769	Het reservefonds bedraagt einde boekjaar	" 65559
" 9197	Aan renten is ontvangen	" 9192
" 4065	" " bijgeschreven	" 4011
" 549	De administratiekosten hebben bedragen	" 716
" 1067	Aan verschillende subsidien: zwemschool, leesbibliotheek, volksvoordrachten	" 1650

ik opmerken dat —, zoo het gemiddeld bedrag aan iederen deelhebber verschuldigd, bij ons in 't laatste jaar eene vermeerdering van *f* 3,41 aantoon —, wij juist door de uitbetaling van zeer vele aanzienlijke posten op de aanstaande balans, dat middelbaar cijfer een veel geringer, dus gunstiger bedrag zullen zien aanwijzen. Want 't zij herhaald voor zoo velen, die onverschillig zijn jegens, of geen kennis hebben van 't spaarbankwezen, dat die hooge posten allernadeeligst zijn voor de soliditeit der bank, terwijl zij aantoonen, dat van de instelling misbruik gemaakt wordt door menschen voor wie zij niet bestemd is. Ter loops zij hier opgemerkt, dat, naar mij voorkomt, men zoodanige waarden, die 4 pCt. rente geven, (bijaldien zij althans niet op korten termijn aflosbaar zijn), op den duur niet op 100 pCt. zal mogen uittrekken; wil men ze schatten op dat bedrag, omdat zij niet op eene openbare prijscourant voorkomen, 't zou een kluchtige reden zijn, en herinnert men zich niet dat de maatregel in 1848 te Amsterdam genomen, om gedurende 8 dagen geene beurs te houden, een maatregel, die ten doel had groote nadeelen voor te komen, toch (zoo als trouwens te voorzien was), het omgekeerde uitwerkte van wat men beoogde. De paniek is veelal erger dan helaas de droevige werkelijkheid, en men vierde daaraan onverantwoordelijk genoeg, acht dagen lang den vrijen teugel. Velen zijn toen ongelukkig geworden, eigenlijk niet door gewoon beurs-verlies, maar door bedrog en oplichting. Bij eene noteering vindt men eenigen waarborg, 't verzuim of 't gemis daarvan zet de deur open voor alle praktijken. — Begeert men bewijs, dat de paniek veelal erger is dan de werkelijkheid, zoo let op de koersen der beurzen, even voor het uitbreken — en tijdens het woeden — van de verschrikkelijke oorlogen als waaraan onze verlichte 19^e eeuw zoo rijk is; zelfs van den staat, die jammerlijk geslagen wordt, die het proces verliest en weder eenige duizende millioenen guldens en vele nijvere handen armer wordt, staan de schuldbrieven altijd hooger onder, dan even vóór den oorlog. En daar leening op leening gesloten wordt, kan men eene ongehoord hooge rente bedingen

1081	Het aantal deelbebbbers bedraagt einde boekjaar . . .	1076
1736	Het aantal inlagen heeft bedragen.	1766
606	Het aantal terugbetalingen heeft bedragen	595
179	Als nieuwe deelnemers zijn toegetreden	163
157	Als deelbebbbers zijn teruggetreden.	168
<i>f</i> 139,37	Het gemiddeld kapitaal aan elken deelhebber schuldig, bedraagt einde boekjaar	<i>f</i> 142,78

en gaan velen uit de waarden die eene mindere rente opleveren, om van die hoogere partij te trekken. Nu weet ieder, dat de prijs bepaald wordt door de verhouding tusschen vraag en aanbod. En 't is nu niet de vraag of men niet zeer enkele stukjes uit welwillendheid jegens de bank zou kunnen plaatsen, maar op groote schaal zou dat, in tijden van crisis, niet wel mogelijk zijn. En dan juist is er de grootste behoefte aan. Was ik nu lid van een wetgevend lichaam voor 't spaarbankwezen, zoo zou ik nog wel geen initiatief ten deze nemen, maar een wenk is nu reeds niet overtollig.

Ik kom tot „de spaar- en voorschotbank voor Waalwijk en omstreken.” (Ik dank die toezending aan de welwillendheid van den heer D. Molenaar, een gepensionneerd O. I. kapitein, die als Secretaris-directeur der bank te 's Hertogenbosch zijne bemoeijingen wijdt aan dat gewichtig volksbelang). Men voegt bij de toezending het navolgende bericht. „A l'instar van de op „ieder dorp in Duitschland bestaande volks-spaar- en hulpbanken.” Als er met ter tijd eens wordt overgegaan tot een onderzoek naar het spaarbankwezen in Nederland, zal men zich ook dienen te vergewissen van de juistheid der bewering, en hoe de instelling in Duitschland, — „Duitschland” is zoo groot! — voldoet. (Men gebruike daarvoor de diplomatie, geef die heeren werk; 't is een nuttig werk des vredes dat zij kunnen verrigten. Ook op dit gebied is ledigheid des duivels oorkussen!)

Wat nu de Waalwijksche Bank betreft, ik geloof niet, dat ik hare oprichters een dienst zou bewijzen met het reglement hier te doen afdrucken, maar ik heb geene vrijheid de Waalwijksche inrichting aan te bevelen, de gronden daarvoor neem ik hier over uit een mijner artikelen in het Gorinchemsche Weekblad:

„Is het in confesso, dat het Spaarbankwezen bijna allerwegen „in Europa meer dan bij ons ontwikkeld is, de Spaar- en Voor- „schotbank te Waalwijk zou geschoeid zijn op den zelfden leest „als soortgelijke inrichtingen, die, naar men er ons bij meldt, in „ieder dorp van Duitschland zouden bestaan. Wij hebben geene „gelegenheid ons van de volkomen juistheid dier bewering te „vergewissen. De toegezegde rente, die de Spaarbank zal ver- „goeden is 3 pCt., over het minimum van elken gulden of het „veelvoud van dien en gaat in den 1sten of 15^{den} van iedere maand. „Aan de zeer onbestemde belofte, aan het slot van art. 1 gegeven „om den rente-standaard te verhoogen, hechten wij niet veel, „daar de gelegenheid om het geld, 't welk anders zoo lichtelijk

„door de vingers druipt, veilig te bewaren, reeds een groote
 „weldaad is voor de mindere klasse en wij zullen de laatsten zijn,
 „al hebben dan ook bijzondere personen er het voordeel van, om
 „aanmerking te maken op de lage rente; die juist den inbreng
 „van grootere sommen, zoo nadeelig voor elke en dus ook voor
 „deze bank, tegen gaat. Bij voorschot van gelden door de bank
 „is het bedrag der rente niet bepaald; nu, het geld is een koop-
 „waar even als een ander artikel, wij vereenigen ons dus daar-
 „mede evenzeer. Maar het voorschot wordt zelfs niet eens gegeven
 „onder den besten borgtocht, maar tegen solieden waarborg, waar-
 „mede wel zal bedoeld zijn zakelijk onderpand. Nu vragen wij,
 „of de Bank, die zulks vordert voor elke geringe som, duizen-
 „den en tienduizenden, die haar ongetwijfeld zullen toevloeien,
 „tot zich mag nemen, zonder dat zij wederkeerig waarborg geeft?

„Nergens is dat het geval; de Nederlandsche Bank heeft een
 „naam zoo goed en verdiend als maar mogelijk eenige inrichting
 „in Europa, en toch is het bedrag, 't welk zij in circulatie-biljetten
 „mag uitgeven en de waarborg, die daarvoor aanwezig moet zijn,
 „bij de statuten geregeld. De administrateurs der Waalwijksche
 „Bank, bij welke de geldelijke handelingen plaats vinden, zijn
 „kassiers en zeker ook wel commissionnairs in effecten, waardoor
 „het gevaar voor de inbrengers stellig niet vermindert. Wij zouden
 „zeker nog meer sympathie hebben voor eene inrichting, waarbij
 „de behaalde winst zou strekken tot een waarborg- of reservefonds
 „voor de inbrengers of wel als daaruit subsidien ten behoeve van
 „de mindere klassen werden verstrekt; dan, 't is bij ons geen
 „hoofdbezwaar dat de oprichters hier winst zullen behalen. Maar
 „'t komt ons onverantwoordelijk voor om bijzondere personen een
 „zoo enorm crediet van die klasse der maatschappij te verleen; en
 „zijn al de oprichters nog zoo solide, zij gaan voorbij en na hen
 „treden anderen op, die het vertrouwen lichtelijk minder ver-
 „dienen. De beschikking over betrekkelijk groote sommen is zoo
 „verleidelijk, bovenal in een tijd van crisis, als men zich wil her-
 „stellen van gedane verliezen. En elke wijze van belegging schijnt
 „geoorloofd, de onmetelijke winst, die behaald kan worden, is
 „voor den ondernemer en gelukt de speculatie niet, dan ziet de
 „minvermogende zijn geheel kapitaal, toevertrouwd tegen die lage
 „rente, verloren gaan. Het ontbreken van alle toezicht, dat den
 „minderen man aan de grootste willekeur blootstelt, laat elke
 „opvolgende Directie geheel vrij spel. Wij kennen de tegen-
 „woordige Directeuren en Administrateurs niet, die licht moge-

„lijk door vermogen en karakter het meest volkomen vertrouwen verdienen; dan, personen gaan voorbij, instellingen blijven bestaan; éene Bank, die te kort komt in hare verplichtingen doet „meer kwaad dan tien solide Banken der maatschappij voordeelig „zijn en wij gevoelen dus om 't gemis van deugdelijke grondslagen, die wij eerste vereischten noemen, geene vrijheid de Bank „te Waalwijk aan te bevelen.”

Ook de *Vereeniging van de Statistiek* hield zich in hare vergadering van 1 April 1871 even met het spaarbankwezen bezig. Den hooggeachten voorzitter, Jhr. Mr. J. De Bosch Kemper, zou het zeer wenschelijk voorkomen, dat in het jaarboekje, zeker in het eerstuitkomende, een artikel voorkwam, hoe de spaarbanken in 1870 de crisis hebben doorgestaan, en hij stelde dus voor, den heer Fokker daartoe uit te noodigen, waarmede de vergadering zich vereenigde. Zeker kan die taak aan geene betere en meer bekwame handen worden toevertrouwd; dan, zoo ik op die vergadering ware tegenwoordig geweest, zou ik de vrijheid hebben genomen op te merken, dat het oogenblik minder geschikt was, nu er weder een voorstel van meer algemeenen aard op de aanstaande vergadering van het Nut zal worden gedaan, en de heer Mr. G. A. Fokker zeker zal worden benoemd in de commissie van het Nut. 't Is te hopen noch te verwachten, dat dit voorstel op nieuw zal worden ingetrokken. Een band van ondergeschiktheid jegens het hoofdbestuur, bestaat er bij de spaarbankbesturen niet en zelfs HH. Hoofdbestuurders zullen moeite genoeg hebben opgave van alle spaarbanken, die van het Nut uitgaan, te verkrijgen, maar zeker zal het hun nog oneindig gemakkelijker vallen dan de Ver. voor de Statistiek. Ik weet niet, of men mij de eer der vertegenwoordiging op de algemeene vergadering van het Nut op nieuw zou willen opdragen, nog minder of ik de lastgeving zou kunnen aanvaarden: maar dat is zeker, dat het verschillend aanvangen van het dienstjaar, — zelfs al had men van alle banken, al dan niet uitgaande van 't Nut, de meest volledige gegevens, — het onmogelijk zal maken ooit eene goede statistiek te leveren, want die loopt bij de onderscheidene banken over verschillende tijdstippen, waarin niet dezelfde omstandigheden plaats vonden. Juiste vergelijking zou dus hier bepaald onmogelijk zijn. De banken, welker dienstjaar met 1 Januarij begint, kennen nu al de gevolgen van de crisis in de 2e helft van dat jaar. De bank te Gorcum en zeker verscheidene andere, die mede van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen uitgaan, beginnen haar dienstjaar even

als dat der Maatschappij, met 1 Juli, ons jaar eindigt dus eerst 30 Juni, en daar onze formaliteiten nogal tijdroovend zijn, wordt het midden of 't laatst van October, eer de rekening door het departement, onzen meester, is goedgekeurd, — en voor dien tijd maken wij natuurlijk geene cijfers publiek. Maar wat zou er tegen zijn, dat de Maatschappij, door hare departementen de spaarbanken deed verzoeken, het dienstjaar voortaan voor allen, met 1 Januari te doen beginnen? Als Secretaris-Boekhouder sinds zoo vele jaren, kan ik mij niet voorstellen, dat daartegen eenig bezwaar zou kunnen bestaan.

Nog zal onder de punten van beschrijving voorkomen een voorstel van het departement Dordrecht, dat mij welwillend is medegedeeld. 't Moet zijn ongeveer van den navolgenden inhoud: na de zeer juiste praemisse, dat uitbreiding van het spaarbankwezen noodig is, doet het departement het voorstel, dat de maatschappij krachtige pogingen tot uitbreiding zou aanwenden, met beschikbaarstelling, meen ik, van zeker bedrag voor de kosten van oprichting.

't Is mijne leer, dat bij de verhouding der Maatschappij tot hare departementen — en nog meer tot de onder die laatste sorteerende spaarbanken, — de maatschappij, zonder geheele verandering van hare bevoegdheid, die noodig noch wenschelijk is, zeer verkeerdt zou doen zich met deze zaak te bemoeien; dat van een werkdadig en zelfstandig optreden door haar op dat gebied, niets goeds te wachten is, en dat waar tien goede spaarbanken niet compenseeren het nadeel, door ééne slechte veroorzaakt, de maatschappij zonder de macht en de bevoegdheid van hier imperatief op te treden, meer kwaad dan goed zou doen, en van haar praestige zou verliezen.

Zoo besprak ik achtereenvolgens het een en ander wat na mijn laatste artikel op dit gebied het licht zag, althans voor zoo verre ik er kennis van konde nemen; 't is een verblijdend teeken des tijds dat men minder voor openbaarheid terugdeinst, die ten deze even noodig is als voedsel voor het menschelijk lichaam, maar nu die openbaarmaking nog niet verplichtend is, kan men er op aan, dat zelfs waar aanmerkingen kunnen worden gemaakt op banken, die geene openbaarheid schromen, dat *a fortiori* het geval zal moeten zijn bij dezulke die niets bekend maken. En zonder dat natuurlijk van allen te kunnen zeggen, *denk* ik niet

maar *weet* ik met zekerheid dat het bij onderscheidene banken het geval is. Ik kan mij van verdere uitweiding ontslaan door op nieuw te verwijzen naar Mr. de Hartog, in zijn Gidsartikel van Nov. 1870 en wel naar het slot van bladz. 269—278. Zeker zal het tot de groote zeldzaamheden behooren dat er in Nederland schade is geleden door de oneerlijkheid van Spaarbank-directeuren: door de slechte organisatie hunner instelling echter menigvuldig. Ik blijf er dus bij, dat hier wettelijke regeling en toezicht uiterst noodig zijn en dat, zelfs indien de bijzondere bank ook al die gemakken en die veelvuldige gelegenheid tot inbreng konde aanbieden, en a fortiori, nu dit zoo gebrekkig is en de *gelegenheid tot inbreng geheel ontbreekt in 950 gemeenten, bewoond door 2 millioen zielen*, — de staats(post) spaarbank hier hoe eer zoo beter het daglicht moet zien. Wij hebben het afgerond geheel van het Engelsche stelsel, dat zoo voortreffelijk werkt, slechts te volgen, doch, evenmin als daar, wensch ik hier te veel op eens. Begin met weinig, doch breid met korte termijnen uit! Zeker moeten wij bevreesd zijn van te weinig te doen: zorgen wij ook, niets onvolkomen te doen!

Gorinchem, 6 Mei 1871.

A. VAN ECK.